

İL VE İLÇE İNSAN HAKLARI KURULLARI 1. BÖLGESEL TOPLANTISI SONUÇ BİLDİRİSİ

İnsan haklarının yerel düzeyde korunması ve geliştirilmesine yönelik olarak 3/11/2003 tarih ve 25298 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik” uyarınca; toplumda ve kamu görevlilerinde insan hakları bilincini geliştirmek, insan haklarını korumak, ihlal iddialarını incelemek ve araştırmak, insan hak ve özgürlüklerinin kullanılmasının önündeki engeller ile hak ihlallerine yol açan sosyal, siyasi, hukuki ve idari nedenleri incelemek, araştırmak ve bunların çözümüne ilişkin önerilerde bulunmak üzere, illerde İl İnsan Hakları Kurulu; ilçelerde ise İlçe İnsan Hakları Kurulu ihdas edilmiştir. 2 Mart 2021 tarihli İnsan Hakları Eylem Planı’nın, 9’uncu amacı olan “İnsan Hakları Konusunda Üst Düzey İdari ve Toplumsal Farkındalık” amacı çerçevesinde, “İnsan hakları kurumları ile il ve ilçe insan hakları kurullarının üye ve uzmanlarına, insan hakları alanındaki gelişmelere yönelik faaliyetler düzenlenecektir” şeklinde bir faaliyet öngörülmüş; Kurumumuz, işbu faaliyet bakımından sürekli olmak üzere sorumlu kurum tayin edilmiştir. Eylem planının yüklediği bu sorumluluk kapsamında Kurumumuz, il ve ilçe insan hakları kurulları ile düzenli toplantılar gerçekleştirmekte, kurulların mevzuat ve uygulama kaynaklı sorunlarını tespit edebilmek amacıyla faaliyetler yürütmektedir. Bu kapsamda 28 Kasım 2022 tarihinde, Zonguldak ilinde il ve ilçe insan hakları kurulları ile bölgesel bir istişare toplantısı gerçekleştirilmiştir. Toplantıda hem insan haklarını hem de il ve ilçe insan hakları kurullarının mevzuat ve uygulama kaynaklı sorunlarını ilgilendiren hususlar gündeme getirilmiştir.

İNSAN HAKLARINA İLİŞKİN SORUNLAR

Gerçekleştirilen toplantıda insan haklarına ilişkin olarak:

- ▶ Yakın zamana kadar engelli bireylerin ihtiyaç duyduğu medikal malzeme ücretlerinin önemli bir kısmının devlet tarafından karşılanmakta olduğu ancak konuyla ilgili hükümlere yer veren Sağlık Uygulama Tebliği’nde, mevcut ekonomik koşullar göz önüne alınarak bir güncellemeye gidilmediği, bu sebeple son üç yıldır söz konusu malzeme ücretlerinin önemli kısmının bireylerce karşılanmak zorunda kaldığı ancak bireylerin ekonomik durumlarının bahse konu malzemeleri karşılamaya uygun olmadığı, bu durumun bir sonucu olarak farklı engel gruplarından engelli bireylerin sonda, hasta bezi, ortez, protez, tekerlekli sandalye gibi asli ihtiyaçlarını bile temin edemediği, bundan dolayı çok sayıda engelli birey ve ailesinin zor durumda kaldığı, TİHEK tarafından acilen konuyla ilgili resen inceleme başlatılması gerektiği, aynı şekilde Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından gerçekleştirilecek düzenlemelerle, bu malzemelerin karşılanması için devlet tarafından yapılan ödemelerde güncellemeye gidilmesinin oldukça önem arz ettiği,
- ▶ Vatandaşların insan hakları ile bu hakların yer aldığı mevzuat hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı, bu nedenle konu hakkında çalışmalar yürütülmesine ihtiyaç duyulduğu,

- ▶ 659 sayılı KHK'nın 9'uncu maddesi uyarınca idarelerin adli yargıda dava açmadan önce karşı tarafı sulhe davet etmesinin esas olduğu, aynı şekilde idarelerin, kendi aleyhlerine dava açılacağını öğrenmeleri halinde karşı tarafı sulhe davet edebileceği ancak ilgili maddede öngörülen sulh komisyonlarının henüz oluşturulmadığı, bu yolun etkin şekilde işletilmesinin sağlanması halinde, arabuluculuk uygulamasında olduğu gibi, uyuşmazlıkların çok daha hızlı şekilde çözümlenmesinin mümkün olabileceği, TİHEK'in konuyla ilgili olarak Adalet Bakanlığı ile irtibat kurmasının faydalı olacağı,
- ▶ Malulen emeklilik için hakem hastanenin verdiği rapor üzerinde Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü'nün değişiklikler yapması, yapılan değişikliklerin neden yapıldığının bilinmemesi, insanların ilgili birime ulaşmakta zorluklar yaşaması, birimce dönütlerin çok geç gelmesi gibi sorunların söz konusu olduğu, bu sorunlar nedeniyle çok sayıda insanın mağdur olduğu, bu nedenle ilgili sorunların ortadan kaldırılması için çalışmalar yürütülmesine ihtiyaç duyulduğu,
- ▶ Mahkemelerde görülmekte olan, özellikle boşanma ve ceza davalarında engelli bireylerin engel durumlarının davanın önüne geçtiği ve verilen kararlarda bunun dikkate alındığı, yargılama süreçlerinde engelli bireylerin eşit birey olarak değerlendirilmesi suretiyle kararların tesis edilmesinin önem taşıdığı, bu doğrultuda ceza davalarında da eşit birey yaklaşımıyla cezalara hükmedilmesi gerektiği,
- ▶ Bazı mahkemelerde işaret dili tercümanına ulaşamaması nedeniyle işitme engelli bireylerin duruşmalarının ertelendiği, bu durumun ise adil yargılanma ilkesine aykırılık teşkil ettiği, bu bağlamda işitme engelli bireylerin adalete herkesle eşit şekilde erişebilmeleri için gerekli tedbirlerin alınmasının oldukça önemli olduğu,
- ▶ Kimi köylerin ormanlara çok yakın olmasına rağmen yakacak temin etme noktasında sorun yaşadıkları ve ormanlardan yakacak temin etmelerinin yasak olduğu, şehirlerde insanların doğalgaz, kömür gibi kaynaklarla ısınabildikleri ancak köylerde yaşayan kişilerin bu imkânlarla da erişemediği, bundan dolayı söz konusu yakacak ihtiyacının karşılanmasına yönelik çözümler geliştirilmesinin önem arz ettiği,
- ▶ Ulusal insan hakları kurumlarının mevcut çevresel koşullar dikkate alınarak örgütlenmesi gerektiği ve bu kurumlarda aşağıdan yukarıya doğru bir örgütlenme usulü benimsenmesinin daha faydalı olacağı,
- ▶ Anayasa'nın 26'ncı ve 28'inci maddelerinde düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti ile basın hürriyetinin güvence altına alındığı ancak ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğü konusunda uygulamada ciddi sorunlarla karşılaşıldığı ve bireylerin bu özgürlüklere tam olarak erişemediği,
- ▶ Anayasa'nın 90'ıncı maddesinde usulüne uygun olarak yürürlüğe konulmuş uluslararası sözleşmelerin kanun hükmünde olduğunun belirtildiği, Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne de taraf olduğu ancak zaman zaman Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının uygulanmaması durumuyla karşılaşılabildiği, benzer şekilde Anayasa Mahkemesi kararlarının da kimi zaman dikkate alınmadığı, tüm bu durumların en üst norm olan anayasaya aykırılık teşkil ettiği,
- ▶ Kırsal bölgelerdeki nüfusun ağırlıklı olarak 65 yaş üstü bireylerden oluştuğu ve gençlerin genellikle kentlere göç etmekte olduğu, bu durumun ortaya çıkardığı ekonomik sıkıntılar nedeniyle köylerde sunulan elektrik, su gibi hizmetler için katkı değerlerinin alınmaması gerektiği hususları gündeme gelmiştir.

İL VE İLÇE İNSAN HAKLARI KURULLARINA İLİŞKİN SORUNLAR

Gerçekleştirilen toplantıda il ve ilçe insan hakları kurullarına ilişkin olarak:

- ▶ *Toplumun il ve ilçe insan hakları kurullarının varlığından haberdar olmadığı ve bu kurulların işlevi, görev ve yetkilerini bilmediği, dolayısıyla kurullara yeterli sayıda başvuru gelmediği ve kurulların vatandaşlar tarafından yeterince rağbet görmediği,*
- ▶ *Kurulların çoğunun düzenli şekilde toplanmadığı, düzenli şekilde toplanan kurulların ise ağırlıklı olarak yalnızca mevzuat hükümlerine uymak amacıyla söz konusu toplantıları gerçekleştirdiği ve herhangi bir faaliyet yürütmediği,*
- ▶ *İçişleri Bakanlığı'nın Mekânsal Adres Kayıt Sistemi isimli bir sisteminin bulunduğu, söz konusu sistemde vatandaşın, sıkıntılarını muhtarlar aracılığıyla il ve ilçe kurullarına iletebileceği bir modül açılacağı, bu yolla kişilerin yaşadıkları sorunları rahatlıkla il ve ilçe kurullarına iletmesinin sağlanabileceği, aynı şekilde Sakarya için 2012 yılından beri hizmette olan Sakarya Büyükşehir Belediyesi Elektronik Muhtarlık Otomasyon Sistemi (SEMOS) isimli bir sistemin bulunduğu, bu sistemin ülke çapında uygulanan bir sistem haline getirilmesi ve il ve ilçe kurullarına başvuru için bir modül eklenmesi yoluyla da kurullara erişimin kolaylaştırılabileceği, benzer şekilde engelli bireylerin afet ve acil durumlarda bu sistemlere ulaşabileceği modüllerin planlanması suretiyle de söz konusu hallerde kişilerin hak kaybı yaşamamasının önüne geçilebileceği,*
- ▶ *Pandemi nedeniyle kurul faaliyetlerinin önemli ölçüde sekteye uğradığı, kurullardaki sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin ve kamu görevlilerinin güncellenmesi ve daha aktif çalışabilecek kişilerin kurullarda görev almasına imkân tanınması yoluyla kurulların daha etkin çalışmasının sağlanabileceği,*
- ▶ *İl ve ilçe insan hakları kurullarının bütçesinin bulunmaması nedeniyle planladıkları faaliyetleri gerçekleştirilemediği, örneğin 10 Aralık İnsan Hakları Günü etkinlikleri kapsamında konuyla ilgili yarışmalar düzenlendiği ancak dereceye giren kişilere herhangi bir ödül verilemediği, kurullar için belirli bir ödenek ayrılmasının söz konusu sorunu ortadan kaldıracabileceği,*
- ▶ *İl ve ilçe insan hakları kurul üyelerinin, insan hakları konusundaki farkındalıklarının artırılmasına ihtiyaç duyulduğu ve söz konusu üyelerin, kurulların amacı, yasal dayanağı, görevleri ve ne tür faaliyetler gerçekleştirilebileceği gibi konularda bilgisinin olmadığı, bu nedenle söz konusu alanlarda ilgili üyelere eğitimler verilmesi gerektiği,*
- ▶ *İl ve ilçe insan hakları kurul üyelerinin statüsünün tam olarak belli olmaması nedeniyle saha çalışmalarında sorunlar ortaya çıktığı, bu doğrultuda kamu kurumlarına gerçekleştirilen ziyaretlerde ilgili kurumların, kurullara ilişkin bilgisinin olmaması nedeniyle ziyaretleri engelleyebildiği,*
- ▶ *Kurulların yasal dayanağı hakkında sorunların bulunduğu, kurullara ilişkin yönetmeliğin dayandığı kanunun mevcut durumda yürürlükten kalkmış olduğu, bu nedenle mevcut durumda yönetmeliğin kanuni bir dayanağının bulunmadığı, ayrıca kurullara ilişkin esasların yönetmelikle değil, kanunla düzenlenmesine ihtiyaç bulunduğu,*

- ▶ *İl ve ilçe insan hakları kurullarının yaptırım yetkisine sahip olmadığı, ihlal iddiaları üzerine verilen kararların tavsiye niteliğinde olduğu, bu durum nedeniyle ilgili kararların uygulanması aşamasında sorunlarla karşılaşıldığı, yapılacak yasal düzenlemelerle kurullara yaptırım yetkisi tanınması gerektiği,*
- ▶ *İl ve ilçe insan hakları kurulları tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda kullanılmak üzere basılı materyallere ve afiş, broşür gibi dokümanlara gereksinim duyulduğu, bu konuda TIHEK tarafından yeni materyallerin hazırlanarak kendilerine iletilmesinin faydalı olacağı,*
- ▶ *İl ve ilçe insan hakları kurullarının uygulamada gönüllülük esasıyla faaliyetlerini gerçekleştirdiği ancak kurul üyelerinin çoğunlukla akademik anlamda yeterli bilgiye sahip olmadığı, bu konuda TIHEK tarafından çalışmalar yürütülmesinin, kurulların daha nitelikli faaliyetler gerçekleştirmesini sağlayabileceği hususları gündeme gelmiştir.*

Kurumumuz tarafından anılan toplantıda dile getirilen görüşler ve talepler bundan sonraki gerçekleştirilecek faaliyetlerde dikkate alınacak; ayrıca konuya ilişkin icrai kurumlara da gerekli bilgilendirmeler yapılacak ve belirli aralıklarla takipleri sağlanacaktır.

28.11.2022